

**JOSEP M. DE SAGARRA, pròleg a *Obres completes*, III.
Teatre, Editorial Selecta, 1952.**

[...] Després de la manera com havia vist mutilar i degollar a “Romea” l’obra del debut; després del fracàs de *La fortuna de Sílvia*, i de la subtilíssima i original desconsideració de la qual m’havien fet víctima els directors del teatre “María Guerrero”, vaig passar un moment no diré de decepció, però sí de ganes de respirar i descansar una mica, lluny de les nostres misèries teatrals, i vaig anar-me’n a París, amb la intenció de restar-hi tot el temps que pogués i amb el propòsit de no escriure de moment cap comèdia, i sobretot de no tenir tractes amb cap mena d’empresari.

A París vaig refer-me d’uns quants anys d’abstinència de cargols a la *bourguignone* i d’espectacles autèntics. Vaig veure les últimes i truculentes novetats del teatre americà —Wilder, Tennessee Williams, Caldwell, Steinbeck—, el Sartre, el Camus, el Salacroux i el darrer Anouilh, el Kafka dut al teatre meravellosament per Gide i Barrault, els cridaners i respectabilíssims films italians, aleshores desconeguts a Espanya, i tantes altres coses de bon contemplar i de bon meditar. Durant tot aquell temps no

vaig pas escriure una ratlla, però no deixava passar dos dies sense assistir a una sala d'espectacles.

Aquell any, que era el 47, va fer un estiu pèssim, i a París el mes de juliol fou asfixiant; per això vaig decidir anar a passar dos mesos a un lloc més fresc, i vaig triar Montmin, a l'alta Savoia. Dos mil metres d'alçada damunt del llac d'Annecy, amb el Mont Blanc als nassos, i amb uns prats i unes vaques de somni per companyia.

Vaig descobrir que a l'hotel on estàvem, a primera hora de la tarda hi quedava desert el saló destinat al bridge. En aquell saló hi havia un raconet deliciós per poder escriure, i em semblà útil aprofitar-lo en els moments desèrtics, per dedicar-me a algun treball on pogués manifestar la digestió teatral d'aquella estada meva a París.

Vaig voler escriure una cosa a gust meu, sense pensar en possibilitats d'estrena, ni tenir present cap companyia ni cap empresari, i no sé per què em va venir a la memòria un "aperitiu" publicat per mi al setmanari "Mirador" el dia 24 d'octubre de 1929, que duia per títol *La dama de les foques*. Aquell escrit meu era un comentari suggerit per la presència del Circ Gleich a Barcelona. I en realitat era una

fantasia poètica i moral sobre una domadora de focs, més, però del meu somni que de l'anècdota viva.

El tema de la domadora de focs, convertida en personatge transcendent d'una època de confusió històrica i moral, produïda per la guerra —que feia dos anys que s'havia acabat, i encara treia fum—, fou la idea inicial d'una aventura de teatre, absolutament nova en mi, absolutament sincera i desinteressada, que en concretar-se, dibuixar-se i limitar-se, es convertí en la meva *Galatea*.

En escriure *Galatea* vaig voler formular una sàtira moral, sobre el fons elegíac del poema del circ, en la que hi respirés aquest confusionisme catastròfic que ens ha dut la guerra, el qual arriba a marcar de leprosa ferocitat tot allò que vint anys enrere ens semblava inalterable. L'expressió és crua i directa, i la poesia hi és donada per projecció de llums i de reflexes. No és una obra, al meu entendre, absolutament negra, perquè un impuls de rebel·lió i una esperança autèntica hi són latents.

En tornar de París vaig llegir l'obra a alguns amics meus, i vaig veure que produïa un cert efecte. Com que en tenia una versió castellana, vaig enviar *Galatea* a Margarida

Xirgu, la qual ja estava en possessió d'una còpia de *La fortuna de Sílvia* i m'havia manifestat grans desigs de muntar-la a Buenos Aires. Un dels entusiastes de *Galatea* fou el meu excel·lent amic José María Pemán, que insistí molt sobre la voluntat d'Escobar, perquè *Galatea* s'estrenés amb tots els honors al "María Guerrero". Pemán veia que si un teatre subvencionat com aquell no donava obres del to de *Galatea*, tenia molt poques raons d'existir. Però, Escobar, que no negava mèrits a la meva comèdia, no es decidí.

A Barcelona, tornant jo de París, vaig trobar el "Romea" sense companyia catalana, i la Vila i en Daví instal·lats al "Victòria", i contractats per una empresa que es dedicava a una mena de teatre del qual és millor que no en faci comentaris.

Aquella temporada —de la tardor del 47 a l'estiu del 48— no vaig estrenar res a Barcelona, i a Madrid m'anaven fent passar amb raons. La primavera del 48 vaig escriure *Ocells i llops*, obra que vaig traduir al castellà amb el títol de *La muñeca sangrienta*, i la vaig oferir a Catalina Bárcenas, perquè feia poc temps m'havia escrit demanant-me una comèdia.

A Catalina Bárcenas li semblà massa negra *La muñeca*, i potser tenia raó; en canvi tot el món familiar que rodejava a Catalina la volien convèncer perquè estrenés *Galatea*, però ella, com Escobar, creia que el públic no s'adaptaria a la cruesa i a la novetat de la meva obra.

Així vaig anar passant els mesos, fins que vingueren els projectes per a la pròxima tardor. Vila-Daví desapareixien del Paral·lel, i eren substituïts al “Victòria” per una companyia de la qual n'era empresa el tenor Emili Vendrell i el senyor Lamor. A l’“Apolo” s’anunciava una altra empresa de teatre català, i al “Romea” hi varen fer de tot, fins hi debutà una companyia de circ, i després costà Déu i ajuda extingir del nostre vell teatre la pudor que hi havien deixat els lleons.

L’empresa del “Victòria” debutà amb una obra rural i poemàtica d’Emili Vendrell. I aquest gran amic meu s’entestà que *Galatea* tenia d’estrenar-se després al “Victòria” ja que Mercè Nicolau —que era la primera figura de la formació— podia, millor que ningú, interpretar la protagonista de la meva obra. Mentrestant, em vingueren a trobar els de l’“Apolo”, fent-me servir de plat fort per als seus projectes. Allí es debutà amb *El jardinet de l’amor*,

comèdia meva de l'any de la picor, que va fer una certa gràcia, però que no aguanta l'alè. Varen seguir *Les llàgrimes d'Angelina*. Es cremà en una setmana d'assaig i en mitja dotzena de representacions una obra poemàtica molt apreciable i d'una gran dignitat literària del poeta Ramon Bech, i s'assajà de pressa i corrents la meva comèdia «negra» *Ocells i llops*. Però mentre assajàvem, i representaven allí els *Tenorios*, amb la intenció d'aconseguir tres sous i pagar una companyia que feia dues setmanes que treballava de franc, l'empresari —el més pintoresc de tots els empresaris que he conegut— va tirar l'esponja i es declarà insolvent, i els pobres actors, que són sempre els que reben, es varen veure en la trista perspectiva de tenir de cobrar a mar.

Aleshores el senyor López Llauder, junt amb els senyors Suau i Serrat del "Romea", i el senyor Fernández Castañer, van venir a l'"Apolo", van pagar els plats trencats, que no pujaven gran cosa, i varen modificar la companyia, incloent-hi com figures principals Maria Vila i Pius Daví. I en aquestes condicions s'estrenà aleshores a l'"Apolo" la meva comèdia *Ocells i llops*. La crítica em va atacar l'obra pel cantó de la moral, i malgrat la bona fe que hi havíem posat

autor, actors i empresa. *Ocells i llops* no varen donar cinc cèntims. *Els ocells* es deien en la comèdia “Abelard” i “Eloisa”, i eren en realitat dos ocellets exòtics d’aquells anomenats becs-de-coral que jo mateix vaig anar a comprar a una tenda del carrer de Ferran. i que un cop acabades les representacions de l’“Apolo” vingueren a casa meva; i encara s’hi estan i encara hi gosen de vida i salut. Es banyen dos cops al dia, tant si fa fred com calor, i es mengen una digna quantitat de llavor d’escaiola, que els manté contents i trempats en el captiveri.

Mentre a l’“Apolo” les coses no podien anar pitjor, es preparava en el “Victòria” l’estrena de *Galatea*. Però al “Victòria” havia passat el següent. La temporada era un desastre; es retirà Emili Vendrell; després es retirà el senyor Costa, i només el senyor Lamor, que encara no s’havia cansat de perdre diners, i que com un cavaller i un bon amic va restar dins l’empresa amb l’exclusiva finalitat de que s’estrenés la meva obra dignament, va fer companyia a l’empresari de parets senyor Joan Pons, al qual *Galatea* li feia tanta gràcia com si li arrenquessin un queixal.

El naixement de *Galatea* al teatre “Victòria” va ser relativament tràgic. Emili Ferrer va projectar uns decorats magnífics i la companyia es prengué l’obra amb un gran afecte. Mercè Nicolau va fer la protagonista amb qualificatiu d’excel·lència. Pau Garsaball en “Jeremies” aconseguí, pel meu gust, la creació més gran de la seva jove carrera d’artista. Ramon Duran en el “carnisser Samson” es donà a conèixer com l’actor de categoria que és. Lluís Carratalà i Josep Bruguera i tots els restants no desdibuixaren la gràcia d’un conjunt difícil d’aconseguir.

Però el senyor Joan Pons estrenà la meva obra per força i sense cap fe, i el senyor Lamor, un cop estrenada ja no s’acostà més al teatre. Així és que la propaganda fou nul·la, i per tant l’empresa, si no es sabotjava la comèdia se’n faltava poc. El públic del “Victòria”, acostumat a altra mena d’obres, només veia en *Galatea* una ximpleria integral. L’altra mena de públic, que pogués interessar-s’hi, es trobava amenaçat per unes restriccions elèctriques paoroses. Al Paral·lel no hi arribaven gairebé tramvies, els carrers eren d’una fosca neolítica, i a cada cantonada els ciutadans s’exposaven a restar sense diners, sense roba,

per la gran quantitat d'atracaments que es perpetraven a l'ombra de les circumstàncies.

A més a més, el dia de l'estrena de *Galatea* —segona quinzena de desembre—, es produí un fred insòlit; al “Victòria” no hi havia calefacció suficient, i el públic sense treure's els abrics petava de dents. A desgrat d'això la més intel·ligent i selecta assistència del país es presentà al “Victòria” a contemplar l'estrena. Ara bé, la crítica en general digué terribles penjaments de la comèdia, només el senyor Juli Coll des de “Destino” va posar les coses en el seu lloc. Els marramaus d'altres diaris foren èpics, m'insultaren com si jo fos un incendiari o un corruptor de menors. La fugaç presència de *Galatea* al Paral·lel, causà, però contrariat a molts que volien veure-la, i no hi varen ser a temps. De fet, *Galatea* és una obra que encara no s'ha estrenat; perquè el marc, l'ambient, el clima i les circumstàncies més que un naixement teatral amb tots els ets i uts, produïren un avortament lamentable.

Amb *La fortuna de Sílvia*, amb *Ocells i llops*, i sobretot amb *Galatea* creia, i crec sincerament, que intentava fer un teatre més d'acord amb la meva consciència i més d'acord amb el clima espiritual del nostre temps, però també

m'adonava que el públic d'aquí, i el meu públic, no estaven per innovacions ni per filigranes, i que pel meu nou camí s'hi aconseguia l'assentiment d'una minoria selecta, a fi de comptes m'hi feia més savi que ric. [...]